

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
у партнерстві з
ПОСОЛЬСТВОМ ШВЕЦІЇ В УКРАЇНІ
GOETHE-INSTITUT В УКРАЇНІ

Міжнародна науково-практична конференція

Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства

Збірник матеріалів
5-6 квітня 2016 року

ББК – 78.34л0(4УКР)
Ч-69
УДК – 005.745:021(477)

Редакційна колегія:

Нікіфоренко Л. С.,

начальник управління соціокультурного розвитку регіонів
Міністерства культури України;

Гордієнко А.І.,

генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України (голова редколегії);

Полікарпова Л.П.,

учений секретар Національної бібліотеки України для дітей;

Зніщенко М.П.,

кандидат історичних наук,
генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей,
заслужений працівник культури України,
президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей;

Петренко О.Б.,

завідувач науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України для дітей

Автор-укладач Є.Ю. Подокопна

Редактор В.В. Зеленська

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко

Міжнародна науково-практична конференція «Читання у соціокультурному просторі дитинства : діапазон можливостей і партнерства» 5-6 квітня 2016 року : зб. матеріалів / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є.Ю. Подокопна. — Київ, 2016. — 126 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства», що відбулася 5-6 квітня 2016 року в Національній бібліотеці України для дітей.

© Національна бібліотека України для дітей

ЗМІСТ

ВСТУП		5
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ		
Гордієнко А. І.	Культуроутворююча роль діяльності бібліотек для дітей у формуванні нового покоління.	6
Канєєв Л. Л.	Поддержка детского чтения: поиск новых решений.	11
Товкач І. Є.	Що є справжнім читанням для дошкільняти?	14
Овдійчук Л. М.	Інтерактивне читання: взаємодія автора і читача.	18
Квасниця І. Ю.	Фундамент єдності і миру – формування нового громадянина України: уроки любові.	22
Зніщенко М. П.	Закон про декомунізацію і перспективи реалізації його в бібліотечну галузь.	26
Баран У. С.	Пасивний та активний канон літератури для дітей та юнацтва постмодерну.	31
Журавльова А.	Кіноперегляд ілюстрованих книжок у бібліотеці: методика та практика.	37
Лісова Л. М.	Чи справді «мишка» з'їдає книжку: читацькі інтереси сучасних дітей.	38
Жайворонок Т. А.	Соціальне партнерство: новий імпульс розвитку дитячих бібліотек.	42
Граніч Н. В.	Проектна діяльність як складова успішної та стабільної роботи дитячих бібліотек.	48
Страйгородська Л. І.	Роль Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені Василя Сухомлинського в соціокультурному просторі крізь призму науково-інформаційної та бібліографічної діяльності.	51
Матвійчук О. Є.	Варіант відповіді на питання «Навіщо читати?».	54
Шамаріна Т. В.	Фактори впливу на промоцію книги і читання в дитячій бібліотеці.	58
Данилова Л. В.	Підтримка і розвиток читання через систему соціального партнерства.	61
Вечерська Г. М.	Інноваційні технології залучення дітей до читання.	64
Лифар О. П.	Сучасні інструменти та практики підтримки читання в дитячих бібліотеках області.	67

Матвійчук О.Є., кандидат педагогічних наук, доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка

Варіант відповіді на питання «Навіщо читати?»

Анотація

Висвітлено історичне та сучасне значення процесу читання. Розкрито термінологію поняття «читання», окреслено спробу дати відповідь на питання: навіщо читати?»
Ключові слова: читання, процес читання, психологія читання, читач

Аннотация

Освещены исторические и современное значение процесса чтения. Раскрыто терминологию сущности понятия чтения, обозначено попытку дать ответ на вопрос: «зачем читать?»

Ключевые слова: чтение, процесс чтения, психология чтения, читатель

Annotation

When covering historical and contemporary significance of the reading process. Disclosed terminology essence of reading concepts, denoted an attempt to answer the question: "Why read?"
Keywords: reading, reading process, reading psychology, readers

В умовах розвитку інформаційного суспільства часто постають питання: навіщо читати книгу, чи є майбутнє у книги, як потрібно читати книгу? «Я підтримую думку, що Бог відкрив себе людям через посередників тисяч великих і чистих душ, думки яких наповнюють усі наші бібліотеки», – підкреслював англійський письменник Сендерленд. «У минулі часи книги писали письменники, а читали читачі. Зараз книги пишуть читачі, а не читає ніхто», – зазначав Оскар Уайльд [4]. «Не змушуйте нікого читати: якщо людина не читає, їй самій від того гірше», – зазначає українська поетеса Ліна Костенко. Читання може зробити людину розумнішою, до того ж воно дозволяє тренувати пізнавальні здібності мозку, – висновки за результатами науковців-дослідників із багатьох університетів світу. Разом із тим, варто зазначити, що читання нічим не захищене від руйнівного впливу часу (усе забувається). Ніхто не може сказати точно, скільки самого «читання» потрібно людині, чи існують які-небудь норми і чому хтось дуже боїться «перечитати зайве», а хтось і дня не може прожити без книги чи газети. Поняття «читання» залишається неоднозначним, багатоаспектним. На думку Я. Шафіра, читання розглядається двояко, як засіб відволікання від дійсності, як розрадік. Найбільш яскраво таке ставлення до книги та читання продемонстрував Ф. Петрарка: «Я завжди шукав усамітнення життя, знайшов його лише в книзі, яка цінніше золота, срібла, перлів»... «Любити читання – це обмінювати години нудьги, які є неминучими в житті, на години великої насолоди», – Ш. Монтеск'є... [8]. «Читання не суперечить життю. Воно – саме життя, життя значно серйозніше, не таке жорстоке, не таке фривольне, значно триваліше, більш горде і менш марнославне, досить часто з усіма слабкими сторонами гордості, сором'язливістю, мовчаням, відступом. Читання нічому не служить. Саме тому воно така велика річ. Ми читаємо власне тому, що воно нічому і нікому не служить» [7]. Окремо слід виділити поняття «дитяче читання» – виховання книгою, найтонший і найсильніший – поряд зі словом учителя та бібліотекаря – засіб впливу на душу дитини й підлітка. «Що нас особливо турбує, так це те, щоб книжка залишалася і завжди була провідною силою виховання, щоб найголовнішою духовною потребою людини було читання», – писав В.О. Сухомлинський. Інший погляд на читання, який відзначає Я. Шафір, – психологічно пасивний стан. Найбільш яскраво продемонстрував такий стан процесу читання Шопенгауер, зокрема він зазначав, що «читаючи ми надаємо вести наші думки іншому. Читати варто тільки тоді, коли зубожіє джерело власних думок. Гнати власні думки, щоб

взятися за книгу все одно, що бігти від справжньої природи милуватися гербаріями, чи розглядати гравюри. Читати – значить думати чужою головою замість своєї. Коли ми читаємо, за нас думає інший, ми лише відтворюємо його розумовий процес. Ця справа схожа на те, коли при навчанні письму учень обводить накреслені букви, які олівцем записав учитель»... [8]. Такі різні точки зору мають як своїх прихильників, так і опонентів. Відповідей на питання «Навіщо я читаю?» досить багато. Ми поділяємо думку Шарля Данцига, що читання – процес настільки ж природний, що й ходіння. Сам процес читання потребує внутрішнього зосередження [7]. В усі часи, незалежно від мов, історій, політик, ментальних світоглядів особистість, спрагла до світо-себе-відкриття, шукала (очима/руками/духом) текст, що міг би дозволити їй долати часо-просторові координати буденності. Тому читач «нагадує мандрівника, що легко долає й водночас стирає будь-які межі між дійсністю та текстуальністю». Виховання текстом – це не намір автора щось ствердити чи заперечити читачеві, це радше реалізація мотиваційної риторичності – не вимагаючи відповідей, надихнути читача до відповідальності, до вибору, до прийняття меж і можливостей власної свободи. Кожен текст може реформувати читача [4; 9]. Безумовно, присилити дорослу людину читати неможливо та це й не потрібно. Залучення до читання є дуже складним завданням, вирішувати яке не слід вольовим шляхом: примусити читати – неможливо, а «заразити» читанням – можна. Актуальним є це питання і для шкільних та дитячих бібліотек, які є першими майданчиками залучення дитини до читання, заслуговує на увагу ще й думка Шарля Данцига, що «на сходах бібліотеки є Бог» [7]. Впливати на читача через книгу є завданням бібліопедагогіки – яка книга, на якого читача, за яких умов, у який момент і як діє [2; 5]. Визначаючи об'єкти бібліопедагогіки, Д. Балика стверджував, що мова іде про: книгу, читача, організацію книги; про книгу як певне, спільне для всіх знаряддя педагогічного процесу в нашому суспільстві, про клієнта як дорослого, так і дитину – об'єктів цього процесу, і про організацію книг, про найдоцільнішу організацію сполучення книжних організмів у якісь групи для найбільшого впливу [2; 5]. Бібліотечну педагогіку досліджували педагоги, бібліотекознавці: А. Айзенберг, Х. Алчевська, А. Ванєєв, Д. Балика, Н. Збаровська, І. Тихомирова. Бібліотечна педагогіка вивчає саму книгу, а принципи організації книг черпає не тільки з бібліотеки, але й зі школи, книжкової торгівлі. Субсидарними для бібліопедагогіки Д. Балика вважав: бібліопсихологію, літературознавство, позашкільну педагогіку та дидактику [2]. Бібліопсихологія займається (обліком читацьких інтересів і читацьких уявлень), літературознавство (морфологією книги, теорією композиції та психоідеологічними проблемами), – стверджував науковець, разом вони дають допоміжний матеріал, щоб виробити чіткі й ясні методи виразності, методи бібліопедагогічного впливу, щоб перебудувати книгу, щоб утворити справді нову книгу як змістом, так і формою (структурою) [2]. Багато років триває дискусія серед фахівців бібліотечної справи щодо методів і прийомів бібліопсихології [3]. Хороший читач привласнює собі думки автора, потім їх використовує. Одні дослідники та практики вважають, що читацькі уподобання – це особиста справа кожного, інші – що читачам слід допомагати при виборі літератури аби вони не забували про вічну класику. Видатний Й. Гете казав: «Є три види читачів: перший – це той, хто насолоджується, не розмірковуючи, другий – хто судить, не насолоджуючись, і третій, серединний – хто судить, насолоджуючись, і насолоджується, розмірковує. Саме останній і відновлює твір знову». У той же час існує взаємозалежність тексту та читання. Згідно з положенням, що покладено в основу праці М.О. Рубакіна «Бібліопсихологія. Психологія читання і книги», текст існує лише доти, доки існує читач, здатний його прочитати і надати йому певного сенсу [2]. Дуже важливо дізнаватися реакцію читача на читання як під час спілкування, це може бути висловлювання, зауваження близьким людям, друзям, бібліотекаряю, бажання вибрати самому книги для читання, так і запропонувати написати відгук про книгу, лист-пораду друзям. Легше виявити реакцію читачів на окремі книги, наприклад, бестселери, які зачитують до «дирок», рекомендують іншим, на підставі цих даних складають рейтинг

найзатребуваніших книг. Велику увагу книзі і читанню приділяли педагоги, психологи, бібліотекознавці. Це відображено у спадщині В.О. Сухомлинського – українського педагога і письменника. Ось тільки декілька висловлювань видатного педагога-гуманіста:

- «Я тисячу разів переконаний у тому, що успішне навчання у середніх і старших класах залежить насамперед від уміння свідомо читати, – читаючи, думати й думаючи, читати».
- «Розумна, натхненна книжка нерідко вирішує долю людини».
- «Читання – джерело духовного збагачення не зводиться до вміння читати, з цього вміння воно тільки починається».
- «Вміти читати – означає бути чутливим до змісту й краси слова, до його найтонших відтінків».
- «Кожна освічена і вихована людина всім найкращим у своєму житті зобов'язана книгам. Тільки з цього джерела людство п'є насагу і розум, передаючи з покоління в покоління скарби і мудрість своїх предків».
- «Читання в роки дитинства – це передусім виховання серця, доторкання людського благородства до потаємних куточків дитячої душі. Слово, що розкриває благородні ідеї, назавжди відкладає в дитячому серці зернятка людяності, з яких складається совість».
- «Читання – це одне з джерел мислення й розумового розвитку» [5].

Народний чеський митець Б. Ржига, автор багатьох дитячих книг, якось зауважив: «Книга для дитини – реальний досвід, бо дитина читає її так інтенсивно, ніби живе нею. Книга має ту перевагу, що в ній може повторюватися пережите. Дитина – найкращий, найвдячніший читач. Книг, прочитаних у дитинстві, не забуває ніхто. Тому треба заохотити дитину до читання». Гарних дитячих книг є багато, але варто розпочинати залучати дитину до книг, які виховують у першу чергу її моральні чесноти. Отже, у даній статті, ми намагалися запропонувати лише один із багатьох варіантів відповіді на питання «Навіщо читати?». Читання – це ідеальне поєднання приємного з корисним. З одного боку, це хобі, беззаперечне задоволення від процесу, з іншого — знання в чистому вигляді. Читання – це вид комунікативно-пізнавальної діяльності людини, справа інтелектуальної праці, а дитяче читання це ще й виховний, освітньо-пізнавальний та розвивальний вплив на особистість. Читання – це найвище мистецтво і оволодівати ним треба все життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бібліотека – територія читання : метод. посіб. / Упр. культури і туризму Донец. облдержадмін., Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської, Донец. обл. б-ка для юнацтва, Донец. обл. б-ка для дітей ім. С. М. Кірова ; уклад. І. А. Пилипенко, О. П. Афендулова, Л. Д. Бодня. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. — 33 с.
2. Демчук Н. Синкретична природа теорії бібліопедагогіки та бібліопсихології (компаративістична студія книгознавчих парадигм Д. Балики та М. Рубакіна) // Вісник Львівського університету. Сер. Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні техно-логії. — 2008. — Вип. 3. — С. 164–179 З. <http://www.e-catalog.name>
3. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів [Текст] : збірник / У. Еко ; пер. з англ. М. Гірняк, наук. ред. М. Зубрицька. — Львів : Літопис, 2004. — 384 с.
4. Зубрицька М. О. Homo legens: читання як соціокультурний феномен : [монографія] / М. О. Зубрицька. — Львів : Літопис, 2004. — 352 с.
5. Матвійчук О. Є. Бібліотечна педагогіка / О. Є. Матвійчук // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. — 2012. — № 17. — С. 61-65.
6. Сухомлинський В. О. Вогнегривий коник : казки, притчі, оповідання / В. О. Сухомлинський ; упоряд. О. В. Сухомлинська. — Київ : Вікар, 2008. — 200 с.
7. Данціг Ш. Навіщо читати / Ш. Данціг. — Київ : Вид-во Анетти Антонечко, 2014. — 216 с.
8. Шафир Я. Библиотечная педагогика: очерки психологии читателя / Я. Шафир. — М., 1927.
9. Шимборська В. Книга-замінник / В. Шимборська // Вибрані твори / пер. з пол. Я. Сенчишин. — Львів, 2001. — С. 197-198